

سرمقاله

اهمیت تغذیه گیاهی در اراضی دیم در شرایط دشوار محیطی

پایداری تولید محصولات زراعی دیم به ویژه در شرایط تنش‌های محیطی همانند خشکسالی و گرمای انتهایی فصل از عمده چالش‌های زراعت دیم کشور است. در کنار ارقام با قابلیت ژنتیکی مناسب، استفاده از روش‌های به زراعی به‌خصوص تغذیه گیاهی متعادل در گیاهان جایگاه ویژه‌ای دارد. با توجه به اینکه بیش از ۷۰ تا ۷۵ درصد اراضی دیم کشور در غرب و شمال غرب کشور واقع شده است معمولاً شوری در این اراضی دیم بر خلاف آنچه که در شرایط آبی وجود دارد، عامل محدودکننده رشد گیاهان زراعی نیست. با این وجود، حدود ۶۰ درصد از اراضی دیم مشکل زیادی آهک (میزان آهک بیش از ۳۰ درصد) دارند. همچنین در این اراضی کمی میزان ماده آلی خاک یکی دیگر از عوامل محدودکننده تغذیه گیاه می‌باشد. در حدود ۸۰ درصد از دیمزارها میزان ماده آلی کم (کمتر از ۱/۳ درصد) دارند لذا، نیتروژن معدنی حاصل از ماده آلی قادر به تامین نیاز نیتروژنی محصولات دیم به ویژه گندم نیست. نیتروژن بعد از تنش آبی دومین فاکتور محدودکننده رشد گندم دیم بشمار می‌آید. کمبود نیتروژن اثرات تنش رطوبتی را روی این گیاه افزایش می‌دهد. مدیریت کودهای نیتروژنی در شرایط دیم به دلیل غیرقابل پیشبینی بودن وضعیت رطوبتی خاک و اثرات آن بر رشد و توسعه گیاه مشکل بوده و از اقلیمی به اقلیم دیگر متفاوت است. مصرف بخش عمده کود نیتروژن در پاییز با توجه به اثراتی که بر رشد ریشه و بخش هوایی گیاه دارد؛ می‌تواند در تحمل گیاهان به تنش‌های محیطی بسیار موثر باشد.

اخبار مؤسسه

اولین همایش وزارت جهاد کشاورزی و فائو در مراغه برگزار شد.

جهاد کشاورزی و سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو)، با حضور

مهندس عزیز کریمی مدیرکل دفتر امور غلات و محصولات اساسی وزارت جهاد کشاورزی، دکتر بوژو مشاور ارشد فائو، معاون بهبود تولیدات گیاهی و کشاورزان پیشرو از استان‌های آذربایجان شرقی،

اردبیل، کردستان و همدان روز شنبه ۹ اردیبهشت ۱۴۰۲ با هدف افزایش بهره‌وری و فعال سازی پتانسیل تولید کشاورزی دیم در مراغه برگزار شد. در این نشست مدیرکل دفتر غلات و محصولات اساسی وزارت جهاد کشاورزی بیان داشتند که طرح مشترک ایران و فائو از ابتدای سال زراعی جاری در ۴ استان آذربایجان شرقی، غربی، همدان و کردستان در جهت تامین امنیت غذایی، کشاورزی پایدار و توسعه روستایی کشور اجرا شده است. عزیز کریمی به اهمیت رعایت تناوب در دیمزارها پرداخته و اعلام کرد که امیدواریم با رعایت تناوب در دیمزارها سطح زیر کشت غلات از ۸۶ به ۶۰ درصد کاهش و سهم علوفه، دانه روغنی و حبوبات در تناوب با غلات افزایش یابد. دکتر بوژو اظهار داشتند که کشاورزی حفاظتی صرفاً یک هدف حفاظتی نیست بلکه یک مکانیزم برای تولید محصولات است و به دلیل مزایای زیاد در دنیا استفاده از کشاورزی حفاظتی در حال افزایش است.

کارشناس «فائو» بر افزایش سهم دیم در

تولیدات زراعی ایران تاکید کرد.

کارشناس ارشد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در بازدید از مزارع الگویی در مراغه بیان کرد که سهم کشاورزی دیم در تولیدات زراعی ایران باید افزایش یابد و «فائو» نیز از این هدفگذاری به صورت فنی و مالی حمایت می‌کند. بوژو توضیح داد محصولات دیم در حدود ۵۰ درصد از اراضی کشاورزی ایران کشت می‌شود اما ۱۰ درصد از تولیدات زراعی را به خود اختصاص می‌دهد. پروژه «TCP» در ایران برای رفع همین موضوع تمرکز دارد و برای افزایش ظرفیت و توانمندی کشاورزان، کارشناسان و بخش ترویج سازمان‌های جهاد کشاورزی در استان‌های هدف تلاش می‌کند. وی همچنین راجع به پروژه «TCP» که در چهار استان کشورمان آغاز شده است، بیان کرد: کشورهای مختلف بر اساس نیازهای منطقه‌ای و تصمیم‌های دولت‌ها از این پروژه سهم دارند و «فائو» نیز از اجرای آن حمایت می‌کند. بر اساس برنامه میدانی این پروژه در کشورمان، چهار پایگاه نوآوری راه‌اندازی می‌شود و آموزش میدانی کشاورزان و کارشناسان در استان‌های آذربایجان شرقی، کردستان، اردبیل و همدان توسط موسسه تحقیقات کشاورزی دیم در دستور کار قرار می‌گیرد.

جلسه شورای تحقیقات موسسه دیم در استان

خراسان رضوی انجام شد.

شصت و یکمین جلسه شورای تحقیقات موسسه دیم با حضور دکتر قنبریان رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی، دکتر روستایی رئیس موسسه تحقیقات کشاورزی دیم کشور، دکتر نجفی رئیس مراکز تحقیقاتی

از تاریخ ۳۱ اردیبهشت به مدت ۳ روز از مزارع تحقیقاتی بخش های تحقیقاتی موسسه، پایگاه های نوآوری جهش تولید، مزرعه نمایشی فائو و مزارع کشاورزان در شهرستان مراغه بازدید کرده و در جلسه ای با حضور دکتر روستایی به منظور کنترل علف های هرز محصولات مختلف زراعی پیشنهادات لازم ارائه شد. در مناطق دیم سردسیر به دلیل بارندگی های بهاره و پایین بودن دما در اوایل فروردین و اردیبهشت ماه، وزش شدید باد، مبارزه به موقع با علف های هرز به دلیل رطوبت زیاد خاک، دمای پایین و کندی رشد علف های هرز و چندین فلش جوانه زنی علف های هرز، با مشکل مواجه می شود و امکان کنترل شیمیایی علف های هرز در زمان توصیه شده (از ابتدا تا انتهای جوانه زنی غلات) مقدور نیست؛ لذا در این نشست در خصوص معرفی علف کش های تازه ثبت شده (بازاگران دی پی) و بررسی امکان کاربرد و کارایی آن ها در مناطق سردسیر تبادل نظر گردید و بر مصرف علف کش های خاک کاربرد (پرول) تاکید شد.

اولین همایش ملی نخود دیم در کرمانشاه برگزار شد.

اولین همایش ملی نخود با معرفی نخود غذایی کامل و سازگار با اقلیم خشک با حضور دکتر

محمدی معاون اقتصادی استاندار، مهندس چاله چاله رییس جهاد کشاورزی استان کرمانشاه، دکتر روستایی رئیس موسسه تحقیقات کشاورزی دیم کشور، دکتر مرادی رییس شورای مل نخود کشور، دکتر مصطفایی معاون پژوهشی دانشگاه رازی کرمانشاه و محققین سراسر کشور به مدت یک روز در ۸ خرداد ۱۴۰۲ در سالن پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه برگزار گردید. دکتر روستایی در این همایش اظهار داشت: امیدوارم برگزاری این همایش در افزایش و پایداری تولید نخود در دیم زارهای کشور نتایج بسیار خوبی داشته باشد. محورهای علمی این همایش در خصوص به نژادی و به زاری نخود، اهمیت نخود در کشاورزی حفاظتی و حاصلخیزی و بیولوژی خاک، کنترل و گواهی بذر، کنترل آفات و بیماری ها و مکانیزاسیون در زراعت نخود بود. در این همایش از ۱۶۱ مقاله ارسالی به دبیرخانه همایش، ۱۱۹ مقاله پذیرفته شد و از این تعداد ۷ مقاله به صورت کلیدی، ۵ مقاله به صورت سخنرانی و بقیه به صورت پوستر ارائه شدند.

خراسان رضوی، معاون بهبود و تولیدات گیاهی استان های خراسان شمالی و رضوی، ناظر ارشد طرح جهش تولید در شمال و شمال شرق کشور در مورخه ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۲ در مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی خراسان رضوی برگزار شد. در این جلسه دکتر روستایی برنامه های راهبردی موسسه را در جهت افزایش پایداری تولید در دیمزارها تشریح کرده و بر لزوم توسعه تحقیقات و یافته های تحقیقاتی در شمال شرق کشور به دلیل شرایط اقلیمی خاص و اثرات تغییرات اقلیمی در آن ضروری دانستند. در ادامه ایستگاه تحقیقاتی نیشابور و منطقه قوچان خراسان رضوی جهت تولید هسته های بذری گندم و جو مورد بازدید اعضا قرار گرفت.

نمایندگان کمیته فنی موسسه از ایستگاه های تحقیقاتی شمال شرق کشور بازدید کردند.

جعفرزاده، دکتر لطفی و دکتر خوشرو نمایندگان کمیته فنی موسسه تحقیقات

کشاورزی دیم کشور در مورخه در ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۲ از روند اجرای پروژه های تحقیقاتی و تولید بذر هسته های اولیه محصولات دیم ایستگاه گنبد کاووس بازدید کردند. در این بازدید، دکتر قوجق گزارشی از فعالیتهای ایستگاه، روند اجرای پروژه های تحقیقاتی و تولید هسته های اولیه بذری در مزارع موجود ارائه نمود. در این بازدید اعضای تیم بازدید کننده موسسه با تاکید بر رعایت صحیح دستورالعمل های فنی موسسه، بدلیل وضعیت مطلوب پروژه های تحقیقاتی و مزارع تولید بذر این ایستگاه، از تلاش های محققین همکار این ایستگاه تقدیر کردند. نمایندگان کمیته فنی در مورخه ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۲ از پروژه های تحقیقاتی و مزارع تولید بذر ایستگاه های تحقیقات سیسپ و شیروان بازدید نمودند. در این بازدید دکتر علوی با بیان چالش های حوزه پژوهشی و هسته های بذری در این ایستگاه ها، ضمن تبادل نظر برای رفع موانع موجود از نمایندگان کمیته فنی موسسه بر تداوم بازدیدها تاکید نمود. نمایندگان کمیته فنی موسسه هم با بیان دستاوردهای جدید موسسه در خصوص معرفی ارقام زراعی جدید، آمادگی موسسه را برای رفع چالش های موجود اعلام نمودند.

نشست تخصصی در خصوص چالش های علفا هرز در دیم زارهای سردسیر کشور برگزار شد.

با حضور دکتر باقرانی متخصص علف های هرز مرکز تحقیقات خراسان رضوی

بازدید کردند. دکتر روستایی ضمن ابراز خرسندی از اجرای مناسب پروژه‌های تحقیقاتی دیم در این ایستگاه، اظهار کرد: این ایستگاه جزوه ایستگاه‌هایی با پتانسیل عملکرد بالا در کشور بوده و در فصل زراعی جاری با بارش‌های مناسب بالاترین پتانسیل عملکرد در بین لاین‌های مورد ارزیابی گندم از خود نشان داده است.

انتقال یافته‌های تحقیقاتی و روز مزرعه با حضور دیمکاران استان‌های مختلف کشور برگزار شد. روز

مزرعه
غلات دیم با
هدف
ترویج و
انتقال دانش
فنی آخرین
یافته‌های

تحقیقاتی موسسه در جهت افزایش کمی و کیفی تولید در دیم‌زارهای کشور و توسعه نفوذ ارقام جدید در ۲۲ خرداد ۱۴۰۲ مصادف با اولین روز هفته جهاد کشاورزی در پایگاه نوآوری موسسه دیم در شهرستان هشتروند برگزار گردید. شرکت کنندگان از مزارع ارقام و لاین‌های در دست معرفی غلات در این پایگاه بازدید نمودند. در خاتمه به سوالات شرکت کنندگان توسط محققین پاسخ‌های لازم ارائه گردید. همچنین در راستای انتقال یافته‌های جدید تحقیقات جویات دیم و توسعه کشت مکانیزه و پاییزه نخود، روز مزرعه نخود در تاریخ ۲۱ خرداد ۱۴۰۲ با شرکت کارشناسان و کشاورزان منطقه در مزارع نخود روستای داربسر شهرستان بوکان در استان آذربایجان غربی برگزار گردید. در این مراسم محققین موسسه ضمن تشریح آخرین یافته‌های تحقیقاتی موسسه در خصوص اصول کاشت، داشت و برداشت نخود و عدس دیم و دستورالعمل‌های فنی موسسه، با همراهی کشاورزان و بهره‌برداران از چند مزرعه نخود کشت پاییزه و بهاره از نزدیک بازدید نموده و با مزایای کشت پاییزه نخود آشنا شدند.

نماینده ولی فقیه در سازمان جهاد کشاورزی از مزارع و پایگاه نوآوری موسسه بازدید کردند. در

اولین روز هفته
جهاد کشاورزی
حجت الاسلام
نجفی نماینده
ولی فقیه در
سازمان جهاد
کشاورزی استان

رئیس موسسه و اعضای کمیته فنی از ایستگاه‌های غرب کشور بازدید کردند. دکتر روستایی

در مورخه ۲۸
فروردین ۱۴۰۲ از
اراضی دیم
شهرستان‌های
اندیکا، لالی،
ایذه، باغملک و

بخش سردشت
دزفول در استان
خوزستان به
منظور ارائه
راهکارهای لازم
برای افزایش

تولید در دیم‌زارهای این استان به اتفاق مهندس سهرابی مجری طرح گندم و معاون بهبود تولیدات گیاهی استان بازدید کردند. دکتر روستایی در بازدید از اراضی دیم منطقه ضمن بررسی چالش‌های موجود و تبادل نظر با کارشناسان و کشاورزان منطقه، استفاده از ارقام سازگار و پرمحصول دیم، و دستورالعمل‌های فنی موسسه، رعایت تناوب‌های زراعی و الگوی های کشت را از عوامل موثر در افزایش تولید استان بیان نمود و اشاره کردند که در صورت استفاده از ارقام جدید به همراه توصیه‌های تحقیقاتی با توجه به ظرفیت‌های موجود امکان افزایش بیشتر تولید محصولات زراعی دیم در این استان وجود دارد. در مورخه ۹ خرداد ۱۴۰۲ از مزارع تولید بذر بخش خصوصی، پروژه‌های تحقیقاتی و مزارع تولید بذور پرورشی معاونت موسسه در سرارود بازدید شد. در این بازدید در خصوص تولید هسته‌های بذری دانه‌های روغنی و گیاهان علوفه‌ای بحث و تبادل نظر گردید و بر برنامه‌ریزی و استمرار افزایش تولید هسته‌های بذری و توسعه کشت این گیاهان در سال آتی تاکید گردید. در مورخه ۷ خرداد ۱۴۰۲ از پروژه‌های تحقیقات دیم و مزارع بذری ایستگاه خرم‌آباد در استان لرستان بازدید شده و در این بازدید، کنترل آزمایشات پروژه‌های تحقیقاتی و همفکری برای ارتقای سطح تحقیقات متناسب با نیازهای منطقه، افزایش کیفیت پروژه‌های تحقیقاتی، افزایش اثربخشی تحقیقات و خروجی محور بودن فعالیت‌ها مطابق با رویکردهای سازمان مورد تاکید قرار گرفت. در ادامه به پاس خدمات خالصانه همکار بازنشسته آن مرکز مهندس طهماسب حسین‌پور از طرف سرپرست موسسه تقدیر به عمل آمد. دکتر روستایی با حضور دکتر نجفی رئیس مرکز ایلام از ایستگاه زنجیره آن مرکز

بوده و پس از پایان دوره تحصیلات کارشناسی ارشد در معاونت موسسه تحقیقات کشاورزی دیم- ایستگاه سرارود از سال ۱۳۷۹ مشغول فعالیت می‌باشد. نامبرده تحصیلات کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری خود در رشته اصلاح نباتات را از دانشگاه رازی اخذ نموده است. در طول فعالیتهای پژوهشی بالغ بر ۱۵۰ پروژه تحقیقاتی در زمینه غلات بویژه گندم دوروم اجرا نموده است. نامبرده مسئول برنامه به نژادی گندم دوروم موسسه بوده و نتایج فعالیت‌های پژوهشی نامبرده تا کنون منجر به معرفی ۸ رقم گندم دوروم ساجی، ذهاب، سپند، تابش، بارین، نقشین، آيسان و دامون گردیده و در معرفی تعدادی از ارقام گندم نان نیز همکاری داشته‌اند. ایشان تا کنون بالغ بر ۱۲۰ مقاله در مجلات معتبر بین المللی و علمی پژوهشی داخلی، دو کتاب فارسی و لاتین، و دو فصل تخصصی از دو کتاب لاتین در زمینه کشاورزی به چاپ رسانیده است. در سال ۱۳۹۶ بعنوان پژوهشگر برگزیده کشور از طرف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و در سال ۱۴۰۱ بعنوان پژوهشگر برگزیده استان کرمانشاه در حوزه تخصصی کشاورزی و منابع طبیعی انتخاب گردیده است. ایشان دو بار در سطح سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و چندین مرتبه در سطح استان کرمانشاه بعنوان پژوهشگر برتر انتخاب شده‌اند. از دیگر فعالیت‌های نامبرده علاوه بر فعالیتهای پژوهشی، برگزاری دوره‌های متعدد روز مزرعه و انتقال یافته‌های تحقیقاتی به بهره برداران می باشد. نامبرده هم اکنون بعنوان دانشیار پژوهشی در معاونت موسسه تحقیقات کشاورزی دیم بعنوان به نژادگر گندم دوروم و مسئول بخش تحقیقات غلات فعالیت دارد.

فصلنامه داخلی دیم- (نشریه علمی-خبری)

شماره ۱۱- سال چهارم - بهار ۱۴۰۲

مدیر مسئول: دکتر مظفر روستایی سردبیر: رامین لطفی

هیات تحریریه: مظفر روستایی، جعفر جعفرزاده، هادی

خرسندی، حمید حسینیان خوشرو مدیر داخلی: رویا

فردوسی پشتیبان: پریسا ایراندوست آذر و رحیم محمدزاده

صفحه آرایی و کامپیوتر: اسماعیل زادحسن

نشانی: آذربایجان شرقی، مراغه، کمربند شمالی، موسسه

تحقیقات کشاورزی دیم کشور، تلفن تماس: ۰۴۱-۳۷۲۲۸۰۷۸

آذربایجان شرقی در تاریخ ۲۲ خرداد ۱۴۰۲ از طرح های تحقیقاتی موسسه و پایگاه نوآوری موسسه در شهرستان هشترود استان آذربایجان شرقی بازدید نمودند. حجت الاسلام نجفی ضمن تبریک هفته جهاد کشاورزی، بیان نمود: موسسه دیم در تامین نیازهای غذایی جامعه و تامین امنیت غذایی نقش مهم داشته، به طوری که با معرفی ارقام مختلف محصولات زراعی نقش موثری در چرخه تولید پایدار در اراضی دیم داشته است. در ادامه، نماینده ولی فقیه در سازمان جهاد کشاورزی استان و هیئت همراه از مزارع تکثیر بذر و آزمایشات مزارع تحقیقاتی موسسه و ارقام و لاین‌های در دست معرفی در پایگاه نوآوری موسسه در شهرستان هشترود بازدید نمودند که توضیحات لازم توسط رییس موسسه ارائه گردید.

مجری طرح گندم از لاین های جدید و در دست

معرفی موسسه بازدید کرد. دکتر سهرابی مجری طرح

گندم وزارت جهاد کشاورزی در معیت مدیران زراعت و حفظ نباتات جهاد کشاورزی استان

آذربایجان شرقی، محققین موسسه دکتر فیضی اصل، دکتر جعفرزاده، دکتر آهک پزو مدیران مراکز جهاد کشاورزی در شهرستان های مذکور در تاریخ های ۲۳ و ۲۴ خرداد ۱۴۰۲ از لاین های جدید و در دست معرفی گندم و جو موسسه تحقیقات کشاورزی دیم کشور، مزارع تولید هسته های بذری در شهرستان بوکان در استان آذربایجان غربی و مزارع نمایشی ارقام و لاین های جدید در شهرستان هشترود در استان آذربایجان شرقی بازدید کردند. دکتر سهرابی در این بازدید بر تداوم ایجاد مزارع الگویی و همچنین بر ترویج ارقام با بسته زراعی مناسب در این مزارع تاکید کرد و خواهان همکاری فعال کارشناسان پهنه و کشاورزان مزارع با محققین موسسه دیم گردید.

معرفی همکار:

دکتر رضا محمدی

آقای دکتر رضا محمدی از اعضای هیات علمی موسسه تحقیقات کشاورزی دیم می‌باشند. ایشان قبل از استخدام در دوره دانشجویی

کارشناسی ارشد بورسیه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی